

ARTESA DE LLEIDA

Fauna

Peixos, amfibis, rèptils, ocells i mamífers

Xavier Aixalà i Martí



Col·lecció La Femosa

XAVIER AIXALÀ I MARTÍ

Artesa de Lleida

Fauna

Peixos, amfibis, rèptils, ocells i mamífers

Pròleg

Adolf Costafreda i Castillo



Col·lecció la Femosa

Aquest llibre ha estat editat gràcies a la
col·laboració de l'Agrupació Cultural la Femosa,
l'Ajuntament d'Artesa de Lleida i



INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Il·lustracions: Benjamí Tous
Fotografies: Ramon Serra i Antoni Puig
Disseny coberta: Mercè Trepà
Fotografia de la coberta: Ramon Serra
Il·lustració contracoberta: Benjamí Tous

© Xavier Aixalà i Martí
Primera edició: abril de 1995
Edita: Pagès Editors
C/ Bobalà, 4 - 25004 Lleida
ISBN: 84-7935-256-6
Dipòsit Legal: L-259-1995
Enquadernació: Fontanet
Imprès: Arts Gràfiques Bobalà, S.L.

ÍNDEX GENERAL

Pròleg.....	9
Introducció.....	13

ELS PEIXOS

Generalitats	17
Gran diversitat de peixos.....	17
Diferents formes de peix	17
Posició de la boca	18
Barbes sensorials i apèndixs dèrmics	18
Radis i aletes.....	18
Escates i plaques òssies	18
Condocrani i crani.....	18
Vèrtebres, columna vertebral i costelles	19
Musculatura	19
La locomoció.....	19
L'ull dels peixos	20
Òrgans olfactoris	20
L'oïda i la percepció de les ones de pressió	20
L'òrgan de Weber i les ampul·les.....	20
La boca i les dents.....	20
Les brànquies	21
La bufeta natatòria.....	21
Els productes sexuals	21
Oviparisme, posta i ovoviviparisme.....	21
Dimorfisme sexual	22
Ous i larves	22
Teleostis, peixos típics	22
Els peixos d'Artesa de Lleida	22
Les anguiles. <i>Anguillidae</i> (Anguíl·lids)	22
<i>Anguila</i>	23
Barbs, carpes i madrilles. <i>Cyprinidae</i> (Ciprínids).....	24
Barb comú	24
Carpí vermell	24
Carpa.....	24
Madrilla	25
Tenca.....	25
Els Blènnids: bavoses i dormilegues. <i>Blenniidae</i> (Blènnids).....	26
Bavosa de riu	26

ELS AMFIBIS

El concepte d'amfibi	29
La reproducció	30
Adaptació al medi.....	30
Els anurs: granotes i gripaus	31
Espècies protegides	31
Els amfibis d'Artesa de Lleida	32
Gripaus típics. <i>Bufonidae</i> (Bufònids)	32
Gripau corredor	32
Les reinetes. <i>Hylidae</i> (Hílids)	32
Reineta comuna o meridional	32
Granotes típiques. <i>Ranidae</i> (Rànids)	33
Granota comuna o verda	33

RÈPTILS

Generalitats	37
Característiques generals	37
Morfologia	37
Tegument i esquelet	37
Les potes	38
L'oïda	38
La llengua	38
Els pulmons	38
Regulació de la temperatura	38
Altres característiques	38
Els saures: dragons, sargantanes i llangardaixos	38
Les serps	39
Espècies protegides	39
Els rèptils d'Artesa de Lleida	40
Saures	40
Els dragons. <i>Gekkonidae</i> (Gecònids)	40
Dragó comú	40
Dragó rosat	40
Sargantanes i llangardaixos. <i>Lacertidae</i> (Lacèrtids).....	41
Sargantana cua-roja	41
Llangardaix ocel·lat	41
Sargantana ibèrica	42
Sargantana cua-llarga	42
Els ànguids. <i>Anguidae</i> (Ànguids)	42
Vidriol	42

Els ofidis (serps)	43
Serps típiques i colobres. <i>Colubridae</i> (Colúbrids)	43
Colúbrids. Subfamília <i>Colubrinae</i> (Colubrins)	43
Colobra llisa meridional	43
Serp blanca	44
Subfamília <i>Boiginae</i> (Boigins)	44
Serp verda	44
Subfamília <i>Natriciniaie</i> (Natricins). Serps d'aigua.....	44
Serp d'aigua	44

ELS OCELLS

Generalitats	49
Introducció a l'estudi dels ocells	49
Anatomia	50
La migració	50
Les plomes i el vol.....	51
El bec	52
Les potes	53
El color del plomatge	53
La classificació científica	54
Espècies protegides i peces de caça	54
Els ocells d'Artesa de Lleida	55
Cabussons. <i>Podicipedidae</i> (Podicipèdids).....	55
Cabuset.....	55
Grans camallargs. <i>Ardeidae</i> (Ardèids).....	56
Bernat pescaire	56
Agró roig	56
Les cigonyes. <i>Ciconidae</i> (Cicònids).....	57
Cigonya	57
Els ànecs i les oques. <i>Anatidae</i> (Anàtids).....	57
Oca vulgar	58
Anec coll-verd	58
Xarxet	58
Ànec xiulador	59
Ànec griset	59
Xarrasclet	59
Ànec cullerot	59
Morell de cap-roig.....	60
Rapinyaires diürns. <i>Accipitridae</i> (Accipítrids) i <i>Falconidae</i> (Fal- cònids)	60
Milà reial	60

Milà negra	61
Aligot	61
Àguila marcenca	61
Esparver d'estany	61
Esparver cendrés	62
Voltor comú	62
Aufrany	63
Xoriguer	63
Falcó pelegrí	64
Falcó mostatxut	64
Gal·liformes. Perdius i guatlles. <i>Fasianidae</i> (Fasiànids)	64
Perdiu roja	64
Guatlla	65
Rasclons, polles i fotges. <i>Rallidae</i> (Ràl·lids)	65
Rascló	65
Polla d'aigua	65
Fotja	66
Guatlla maresa	66
Els piocs. <i>Otitidae</i> (Otítids)	66
Sisó	67
Cames·llargues i becs d'alena. <i>Recurvirostridae</i> (Recurviròstrids)	67
Cames·llargues	67
El Torlit. <i>Burhinidae</i> (Burínids)	67
Torlit	67
Caràdrids. <i>Charadriidae</i> (Caràdrids)	68
Fredeluga	68
Escolopàcids. <i>Scolopacidae</i> (Escolopàcids)	68
Becadell comú	69
Becadell sord	69
Les gavines. <i>Laridae</i> (Làrids)	69
Gavina vulgar o riallera	69
Xatracs i fumarells. <i>Sternidae</i> (Estèrnids)	70
Fumarell carablanc	70
Xurres i gangues. <i>Pteroclididae</i> (Pteroclídids)	70
Ganga	70
Els coloms. <i>Columbidae</i> (Colúmbids)	71
Tudó	71
Xixella	71
Tórtora	71
Els cucuts. <i>Cuculidae</i> (Cucúlids)	72
Cucut	72
Cucut reial	72
Òlibes. <i>Tytonidae</i> (Titònids)	72

Òliba.....	72
Xots i mussols. <i>Strigidae</i> (Estrígids)	73
Xot.....	73
Mussol.....	73
Mussol banyut	73
Enganyapastors i sibocs. <i>Caprimulgidae</i> (Caprimúlgids)	74
Siboc	74
Falciots. <i>Apodidae</i> (Apòdids)	74
Falciot negre	74
El blauet. <i>Alcedinidae</i> (Alcedínids)	75
Blauet.....	75
Els abellerols. <i>Meropidae</i> (Meròpids)	75
Abellerol.....	75
El gaig blau. <i>Coraciidae</i> (Coràcids)	76
Gaig blau.....	76
La puput. <i>Upupidae</i> (Upúpids).....	76
Puput.....	76
Els picots. <i>Picidae</i> (Pícids)	77
Picot verd	77
Moixons terrenejants: aloses i cogullades. <i>Alaudidae</i> (Alàudids)..	77
Alosa becuda	77
Calàndria	78
Terrerola vulgar	78
Cogullada vulgar	78
Cogullada fosca.....	78
Cotoliu	78
Alosa.....	78
Les orenetes. <i>Hirundinidae</i> (Hirundínids)	79
Oreneta vulgar	79
Oreneta cuablanca.....	79
Piules, titelles i cueretes. <i>Motacillidae</i> (Motacíl·lids).....	79
Trobat	79
Titella	80
Grasset de muntanya	80
Cuereta torrentera	80
Cuereta blanca	80
El cargolet. <i>Troglodytidae</i> (Troglodítids)	80
Cargolet.....	80
Pardal de bardissa. <i>Prunellidae</i> (Prunèl·lids).....	81
Pardal de bardissa	81
Els túrdids. <i>Turdidae</i> (Túrdids).....	81
Pit-roig	81
Rossinyol	81

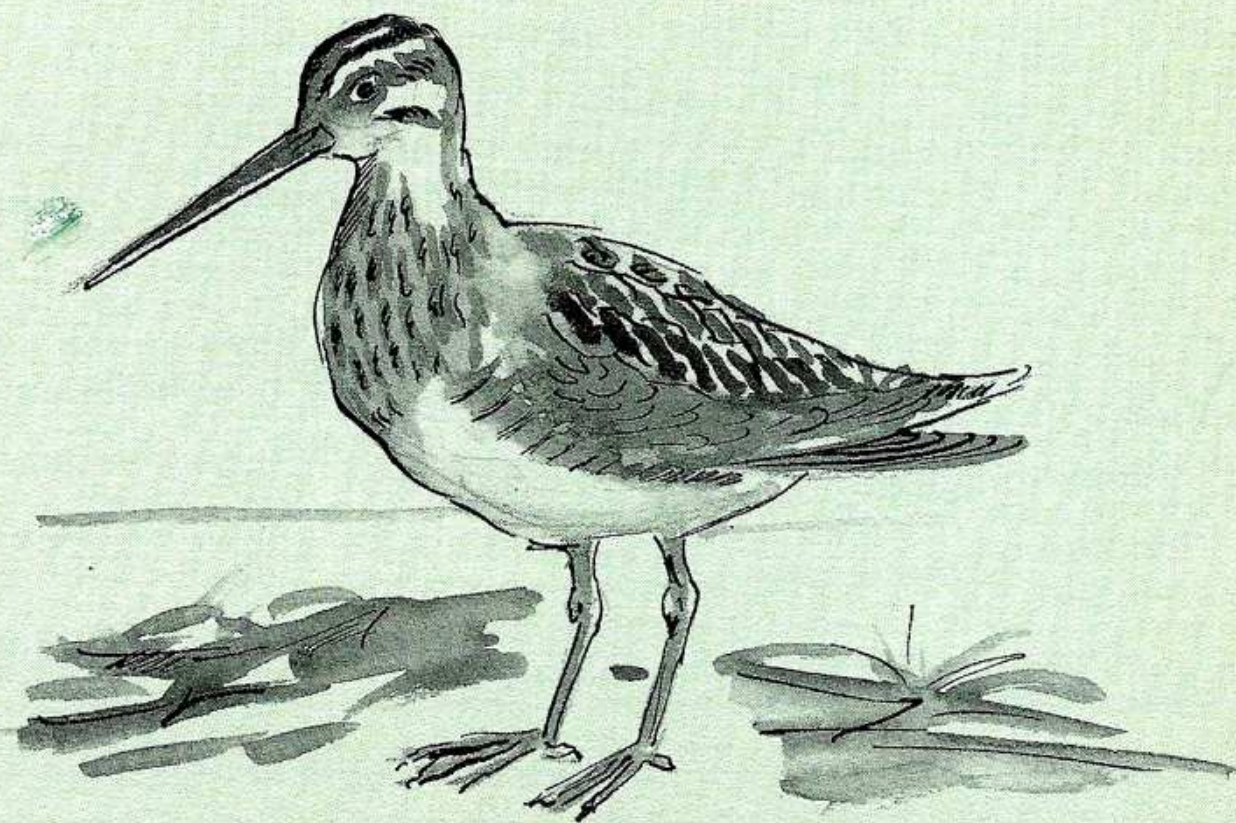
Cotxa fumada.....	81
Cotxa cua-roja.....	82
Bitxac rogenic.....	82
Bitxac comú.....	82
Còlit gris.....	82
Còlit ros.....	83
Merla cuablanca.....	83
Merla.....	83
Griva cerdana.....	83
Tord comú.....	83
Tord ala-roig.....	83
Griva.....	84
Boscarles, tallarols i mosqueters. <i>Sylviidae</i> (Sílvids).....	84
Rossinyol bastard.....	84
Trist.....	84
Boscarla de canyar.....	85
Balquer.....	85
Bosqueta vulgar.....	85
Tallareta cuallarga.....	85
Tallarol capnegre.....	85
Tallarol de casquet.....	85
Tallarol gros.....	86
Mosquiter groc petit.....	86
Mosquiter groc gros.....	86
Mosquiter pàl·lid.....	86
Reietó.....	86
Bruel.....	86
Papamosques. <i>Muscicapidae</i> (Muscicàpids).....	87
Papamosques gris.....	87
Mastegatxex.....	87
Les mallerengues. <i>Paridae</i> (Pàrids).....	87
Mallerenga blava.....	87
Mallerenga carbonera.....	87
Els petits enfiladissos: raspinells. <i>Certhiidae</i> (Cèrtids).....	88
Raspinell comú.....	88
El teixidor. <i>Remizidae</i> (Remízids).....	88
Teixidor.....	88
L'oriol. <i>Oriolidae</i> (Oriòlids).....	88
Oriol.....	88
Botxins i capsigranys. <i>Laniidae</i> (Lànids).....	89
Botxí.....	89
Capsigrany.....	89

Els còrvids. <i>Corvidae</i> (Còrvids)	89
Garsa	90
Gralla de bec vermell	90
Gralla	90
Cornella negra	90
Corb	90
Els estornells. <i>Sturnidae</i> (Estúrnids)	91
Estornell vulgar	91
Estornell negre	91
Els pardals. <i>Passeridae</i> (Passèrids)	91
Pardal comú	91
Pardal xarrec	91
Els fringíl·lids. <i>Fringillidae</i> (Fringíl·lids)	92
Pinsà comú	92
Pinsà mec	92
Gafarró	92
Llucareta	92
Verdum	93
Cadenera	93
Lluer	93
Passerell	93
Durbec	93
Verderola, gratapalles i cruixidell. <i>Emberizidae</i> (Emberízids) ..	94
Verderola	94
Gratapalles	94
Cruixidell	94
Sit negre	94
Repicatalons	95
Il·lustracions	96

ELS MAMÍFERS

Generalitats	103
Concepte de mamífer	103
Els grans grups sistemàtics	103
Espècies protegides	105
Els mamífers d'Artesa de Lleida	106
Eriçons. <i>Erinaceidae</i> (Erinacèids)	106
Eriçó comú	106
Eriçó africà	106
Musaranyes. <i>Soricidae</i> (Sorícids)	106
Musaranya comuna	106

Els vespertiliònids. <i>Vespertilionidae</i> (Vespertiliònids)	106
Rat-penat de musell llarg	106
Rata-pinyada pipistrel·la comuna	106
Rata-pinyada de vores clares	107
Lepòrids: llebres i conills. <i>Leporidae</i> (Lepòrids)	107
Llebre	107
Conill	108
Els lirons. <i>Gliridae</i> (Glírids)	108
Liró comú o rata cellarda	108
Múrids: rates i ratolins. <i>Muridae</i> (Múrids)	109
Rata negra	109
Rata comuna	109
Ratolí domèstic	109
Arvicòlids: talpons i rates d'aigua. <i>Arvicolidae</i> (Arvicòlids)	109
Rata d'aigua	109
Talpó comú	110
Els cànids. <i>Canidae</i> (Cànids)	110
Llop	110
Guineu o «rabosa»	111
Els mustèl·lids. <i>Mustelidae</i> (Mustèl·lids)	111
Teixó	112
Mostela	112
Llúdria o «llúdriga»	112
Fotografies	113
Bibliografia	119
Taula alfabètica de la fauna d'Artesa de Lleida	127
Índex d'il·lustracions	133
Índex de fotografies	133
Índex general	135
Col·laboracions i agraïments	143



El llibre *Artesa de Lleida. Fauna*, continua la col·lecció «La Femosa» amb el suport de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida. El present volum és l'estudi i la descripció de tots els vertebrats: peixos, amfibis, rèptils, ocells i mamífers que viuen al nostre terme. Hi ha també un bon recull de noms locals: «sàput», «carderola», «rosaura», «mustrela»... Una eina de treball i consulta per conèixer els nostres animals.